



SAVET  
ZA ŠTAMPU

Brzo, besplatno, pravično.

# ANALIZA PRIMENE SMERNICA ZA PRIMENU KODEKSA NOVINARA SRBIJE U ONLAJN OKRUŽENJU U 70 MEDIJA

## PRIRUČNIK ZA PRILAGOĐAVANJE PRAVILA POTREBAMA ONLAJN MEDIJA





**SAVET  
ZA ŠTAMPU**

Brzo, besplatno, pravično.

Februar 2018.

**ANALIZA PRIMENE SMERNICA ZA PRIMENU KODEKSA  
NOVINARA SRBIJE U ONLAJN OKRUŽENJU U 70 MEDIJA**  
strana 2

**PRIRUČNIK ZA PRILAGOĐAVANJE PRAVILA POTREBAMA  
ONLAJN MEDIJA**  
strana 15

Istraživanje sproveda:  
**SHARE** Fondacija



Januar 2018.



FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA  
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

# ANALIZA PRIMENE SMERNICA ZA PRIMENU KODEKSA NOVINARA SRBIJE U ONLAJN OKRUŽENJU U 70 MEDIJA

- 3 SPISAK ONLAJN MEDIJA KOJI SU  
OBUHVAĆENI ISTRAŽIVANJEM
- 6 KOMENTARI: DVOSMERNNA KOMUNIKACIJA  
SA ČITAOCIMA ILI JOŠ JEDAN “FORUM  
MRŽNJE”?
- 9 PRAVILA KORIŠĆENJA MEDIJSKIH  
SADRŽAJA: BORBA ZA ORIGINALNU  
INFORMACIJU
- 14 ZAKLJUČAK

Mediji koji su ovom prilikom analizirani izabrani su na osnovu prihvatanja nadležnosti [Saveta za štampu](#), tj. na osnovu članstva u organizacijama koji su osnivači Saveta za štampu, a to su [Asocijacija medija](#) i [Lokal pres](#). Pored navedenih medija, uzeti su u obzir i drugi onlajn mediji koji nisu članovi ovih medijskih organizacija, a koje smo smatrali da treba analizirati zbog njihovog položaja na tržištu onlajn medija u Srbiji. Kao uzorak za izradu ove analize uzeto je 70 online medija. Od ovih medija samo njih 10 nije prihvatilo nadležnost Saveta za štampu i to su: B92, Insajder, Medija Centar Bor, Moj Novi Sad, Mondo, N1, Peščanik, RTS, Titulli i Vice.

Želimo da napomenemo i da je ovom istraživanju, prilikom prikupljanja svih informacija, pristupljeno sa dužnom pažnjom običnog građanina, a ne sa profesionalnom pažnjom, jer verujemo da je od izuzetnog značaja da prosečan građanin može na jednostavan i lak način da dodje do informacija koje će biti predstavljene u ovom istraživanju. Ukoliko to nije moguće, smatramo da su onlajn mediji dužni da svoje uslove korišćenja približe običnom građaninu na što jednostavniji način. Posebno treba napomenuti da je tokom istraživanja došlo do nekoliko promena u samim onlajn medijima i da su informacije navedene u ovom istraživanju aktuelne zaključno sa decembrom 2017. godine. Treba uzeti u obzir da u svakom trenutku onlajn mediji mogu izvršiti određene izmene na svojim sajtovima, te određene informacije možda u datom trenutku nisu bile vidljive ili javno dostupne.

## **SPISAK ONLAJN MEDIJA KOJI SU OBUHVAĆENI ISTRAŽIVANJEM PO ABECEDNOM REDU:**

013 Info	Bor 030	GM Info	Krug
021.rs	Borski nedeljnik	Insajder	Kruševac Press
24 sata	Problem	IST Media	Kruševac grad
Agrosmart	Cenzolovka	Istinomer	Kurir
Alo	CINS	Javno	List Zrenjanin
Autonomija	Čačanski glas	JugMedia	Lozničke novosti
B92	Danas	Južne vesti	Magločistač
Bečejski mozaik	Espresso	Kragujevačke	Magyar Szo
Blic	Forum Info	Krik	Media reform

Medija centar	NS reporter	Roma World	Temerin info
Bor	Ozon press	RTS	Titulli
Mingl	Palanačke online	SOinfo	Topličke vesti
Moj Bečej	Pančevac	Somborske	Užička nedelja
Moj Novi Sad	Peščanik	novine	Večernje novosti
Mondo	Pištaljka	Srbija Danas	Vice
N1	Podrinske	Sremske novine	Vreme
NIN	Politika	Subotičke novine	
Noizz	Reč naroda	Telegraf	
Nova naša reč	Jugpress	TV Jasenica	

Smernice za primenu Kodeksa novinara u Srbije u online okruženju (u daljem tekstu: Smernice), donete su krajem 2016. godine i pokrivaju osam od deset poglavlja Kodeksa novinara Srbije. Međutim, ova oblast je jako široka i analiza primene svih smernica bi bila neadekvatna i previše obimna za potrebe ovakve vrste istraživanja, posebno uzimajući u obzir kratak protok vremena od donošenja Smernica. Stoga je zaključak istraživača da bi, pre svega, trebalo uzeti u obzir najaktuelnije teme u onlajn medijima.

O pravilima komentarisanja se posebno priča poslednjih nekoliko godina, i iako većina medija na svojim sajtovima ima neku vrstu pravila, ovo je bila prilika da se analizira i utvrdi kakav sistem se najčešće primenjuje. Takođe, jedan od problema koji je izuzetno vidljiv jeste preuzimanje i objavljivanje sadržaja sa drugih medija, često bez poštovanja autorstva i traženja dozvole za prenošenje sadržaja. To je među onlajn medijima stvorilo probleme, koji su doveli do podnošenja brojnih žalbi medija jednih protiv drugih Komisiji za žalbe Saveta za štampu. Smatramo da ovom problemu treba pristupiti sa samoregulatorne pozicije, tj. da mediji treba sami da regulišu pravila za slobodno preuzimanje sadržaja sa njihovih sajtova, naravno u skladu sa pozitivnim propisima u oblasti zaštite autorskih i srodnih prava. Napominjemo da je istraživanje sprovedeno imajući u vidu ugao prosečnog konzumenta onlajn medija, koji sa nešto većom pažnjom pristupa korišćenju ovih sajtova.

Prilikom sprovođenja istraživanja u prikupljeni su sledeći podaci:

1. Da li medij prihvatio nadležnost Saveta za štampu
2. Da li je medij registrovan u Registru medija Agencije za privredne registre (APR)
3. Tip sadržaja
4. Ukoliko je medij registrovan, kada je osnovan
5. Da li medij ima pravila komentarisanja
6. Link ka pravilima komentarisanja
7. Da li medij ima pravila korišćenja medijskih sadržaja
8. Link ka pravilima korišćenja medijskih sadržaja

Od analiziranih 70 medija, njih 53 jeste registrovano u Registru medija koji vodi APR, dok 17 medija nije upisano u registar. Zanimljivo je da portal RTS (rts.rs) nije registrovan kao medij u Registru medija, kao ni portal Večernjih novosti. Većina tradicionalnih medija kao što su Politika, Blic i Alo nemaju registrovano samostalno elektronsko izdanje kao vebsajt, iako se može videti da imaju posebne redakcije i tome slično, već u registru registruju vebsajt kao “druguru formu” već postojećih medija. Iz prikupljenih podataka može se videti da je najveći porast u broju registrovanih medija zabeležen 2015. godine, kada je registrovano 14 medija i 2016. kada je registrovano sedam medija.

Razlog za ovakav trend je svakako poznat - usvajanje seta medijskih zakona 2014. godine, među kojima i novi [Zakon o javnom informisanju i medijima](#), koji je predvideo opt-in režim registracije onlajn medija. Šta to konkretno znači? Prema članu 30, stav 2 Zakona o javnom informisanju i medijima, internet platforme “poput internet foruma, društvenih mreža i drugih platformi koje omogućavaju slobodnu razmenu informacija, ideja i mišljenja njenih članova, niti bilo koja druga samostalna elektronska publikacija, poput blogova, veb-prezentacija i sličnih elektronskih prezentacija” ne smatraju se medijima, osim ako se svojevolski ne registruju u Registru medija.

Dodatni razlog jeste i promena načina finansiranja medija iz javnih sredstava, tj. uvođenje sufinansiranja kroz konkurse koje raspisuju organi vlasti, na kojima za sredstva mogu da konkurišu samo registrovani mediji.

Kao što možemo da vidimo, tržište onlajn medija u Srbiji veoma je raznovrsno, od veb izdanja tradicionalnih medijskih kuća (dnevna i periodična štampa, TV, radio stanice) do medija koji informacije objavljuju isključivo onlajn, tj. koji nikada nisu imali neku drugu formu distribucije (Južne vesti, Telegraf, Autonomija...).

Tematski gledano, istraživanjem su obuhvaćeni mediji koji izveštavaju o dnevno-političkim temama kojih ima u najvećem procentu – više od 70 odsto (npr. Blic, B92, Kurir, N1...), zatim istraživački portali (Krik, CINS, Pištaljka itd.), te portali koji se pretežno bave temama razonode (Vice Srbija, Noizz) i specijalizovani mediji, fokusirani na jednu oblast poput poljoprivrede ili medijskih sloboda (Agrosmart, Cenzolovka itd.). Dodatno, važno je napomenuti da su istraživanjem obuhvaćeni i mediji fokusirani na događaje u lokalnim zajednicama širom Srbije (Podrinske, Jugpress, Subotičke novine, Kragujevačke, IST media ...).

## **KOMENTARI: DVOSMERNNA KOMUNIKACIJA SA ČITAOCIMA ILI JOŠ JEDAN “FORUM MRŽNJE”?**

Jedna od velikih prednosti onlajn medija jeste upravo mogućnost da čitaoci izraze svoje mišljenje o temama, pitanjima i događajima o kojima mediji izveštavaju. Pošto je očekivano da ovakva vrsta dvosmerne komunikacije sa čitaocima izazove brojne kontroverze i velik broj komentara neprimerenog sadržaja, pa čak i onog koji pravni okvir Srbije tretira kao nezakonit (govor mržnje, diskriminacija, pretnje, pozivi na nasilje...) portali pristupaju komentarima sa velikim oprezom. U poslednjih nekoliko godina dosta medija širom sveta odlučilo je da [ukine direktne komentare čitalaca](#) na tekstove jer nisu mogli da se izbore sa velikim brojem problematičnih komentara, koji su potencijalno mogli da dovedu do pravne odgovornosti tih medija.

## KOMENTARI DVOSMERNNA KOMUNIKACIJA SA ČITAOCIMA ILI JOŠ JEDAN "FORUM MRŽNJE"?

### DA LI SE ODUSTALO OD KOMENTARA?

**18**  
ONLAJN MEDIJA

### NE PRUŽA MOGUĆNOST KOMENTARISANJA

013 info  
24 sata  
Agrosmart  
Bečejski mozaik  
GM info

Insajder  
Javno  
List Zrenjanin  
Magyar Szo

Mingl  
Palanačke online  
Peščanik  
Roma World

Somborske novine  
Subotičke novine  
Televizija Jasenica  
Vice  
Vreme

### PRAVILA KOMENTARISANJA



#### IMA PRAVILA

**32**

021.rs	Moj Bečej
Alo	Mondo
Autonomija	N1
B92	NIN
Blic	Noizz
Bor 030	Pančevac
Cenzolovka	Politika
Danas	JUGPRESS
Espresso	RTS
Forum Info	SOinfo
Istinomer	Srbija Danas
Južne vesti	Telegraf
Krusevac Press	Temerin info
Kurir	Titulli
Magločistač	Topličke vesti
Media reform	Večernje novosti



#### NEMA PRAVILA

**20**

Borski Ned. Problem	Moj Novi Sad
CINS	Nova naša reč
IST Media	NS reporter
JugMedia	Ozon press
Kragujevačke	Pištaljka
Krik	Podrinske
Krug	Reč naroda
Kruševac grad	Sremske Novine
Lozničke novosti	Užička nedelja
Medija Centar Bor	Čačanski glas



Kada je reč o Srbiji, postoje onlajn mediji čija je uređivačka politika da uopšte ne dozvoljavaju mogućnost ostavljanja komentara i moglo bi se reći da taj trend raste. Borba sa velikom količinom sadržaja trećih lica i dodatni resursi koji to zahtevaju očigledno dovode do zaključka da je bolje prebaciti ovu vrstu komunikacije na platforme kao što su Fejsbuk ili Tviter. Mogućnost direktnog komentarisanja na sadržaje ne omogućava ispitanih 18 onlajn medija.

Mogućnost komentarisanja imaju 52 sajta obuhvaćena ovim istraživanjem. Njih oko 60%, odnosno 32 medija, ima jasna pravila komentarisanja, dok oko 40%, odnosno 20 medija uopšte nema pravila.

Većina portala odlučila se za premoderaciju komentara čitalaca, što znači da je komentar koji se postavi vidljiv tek po odobrenju administratora. S obzirom na to da uredničkom selekcijom komentara, što premoderacija faktički jeste, medij zakonski postaje odgovoran za sadržaj komentara koje je objavio na svom sajtu, premoderacija može biti višestruko problematična. Na primer, u slučaju velikog broja komentara lako može da se desi da se provuče i neki "nedopušten". Takođe, nekada je i veoma teško proceniti da li neki komentar sadži govor mržnje i čini se da moderatorima često i ne umeju da ga prepoznaju. Međutim, odluka da se koristi sistem premoderacije je pravo redakcije i to treba imati u vidu.

Kod samo tri analizirana sajta zabeleženi su drugačiji pristupi moderaciji: Istinomer i Noizz pružaju mogućnost komentarisanja putem Fejsbuka, dok se na Južnim vestima pojedinim korisnicima može objaviti komentar bez prethodne provere, ali je neophodno da budu od ranije poznati moderatorima po poštovanju pravila komentarisanja. Mogućnost da čitalaoci komentarišu samo ako imaju Fejsbuk naloge jeste donekle ograničavajuća, ali se pretpostavlja da će većina njih pod svojim pravim onlajn identitetom biti uljudnija u komunikaciji u komentarima.

Uređivačke politike i pravila komentarisanja medija mogu se razlikovati, ali ako je redakcija onlajn medija odlučila da dozvoli

čitaocima komentarisane tekstova, važna preporuka je da kreiraju jasna i nedvosmislena pravila komentarisanja, koja će važiti za “obe strane”. U praksi, to znači da ako je redakcija određenog portala pravilima utvrdila da ne objavljuje komentare čitalaca koji sadrže uvrede i neosnovane optužbe, treba uvek i sama da se pridržava takvih principa. Sa druge strane, ako na portalu nigde nisu jasno i uočljivo istaknuta pravila komentarisanja, čitaoci mogu pomisliti da je u komentarima dozvoljeno širiti mržnju i diskriminaciju ili druge problematične sadržaje.

Shvatanje komentara čitalaca i uloge portala u njihovoj moderaciji razlikuje se od slučaja do slučaja i to je takođe u vidu imao i Evropski sud za ljudska prava (ESLJP). Praksa suda u Strazburu u vezi sa komentarima jeste raznolika, počevši sa kontroverznim slučajem [Delfi protiv Estonije](#), do nedavnih predmeta [MTE i Index.hu protiv Mađarske](#), [Pil protiv Švedske](#) i [Tamiz protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#). Kada se procenjuje odgovornost za onlajn komentare u praksi ESLJP jedan od značajnih faktora jeste karakter i pozicija sajta na tržištu, tj. da li je reč o komercijalnom portalu, sajtu neprofitne organizacije ili blogu.

## **PRAVILA KORIŠĆENJA MEDIJSKIH SADRŽAJA: BORBA ZA ORIGINALNU INFORMACIJU**

S obzirom na brzinu širenja informacija, kao i neprestanu trku ko će prvi objaviti neku vest, dešava se da onlajn mediji često ishitreno preuzimaju informacije od drugih, bez provere i poštovanja autorstva medija koji je prvobitno objavio informaciju. Tehnike za kopiranje sadržaja su sa razvojem tehnologije pojednostavljene i ubrzane, pa je danas za kopiranje čitavog teksta sa nekog portala dovoljno svega nekoliko sekundi i dve komande.

U poslednjih nekoliko godina, ova tema je bila predmet čestih razgovora u medijskoj zajednici. Takođe, mogao se videti veliki porast žalbi, jer onlajn mediji prosto ne mogu da se izbore sa neovlašćenim preuzimanjem njihovog sadržaja. Opravdanja reklo bi se da nema, a uobičajeni izgovor je “pa svi to rade”. [Kodeks novinara Srbije](#) upućuje na odredbe [Zakona o autorskim i srodnim pravima](#),

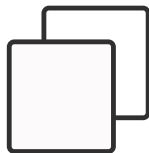
koji je prilično rigidan i teško primenjiv u današnjem digitalnom okruženju. U Kodeksu se navodi i da kada se dobije dopuštenje za reprodukciju sadržaja iz drugog izvora, to se čini uz uvažavanje autora i uz navođenje izvora. [Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju](#), zbog novonastale potrebe, ovu tematiku malo bolje regulišu i razrađuju, dajući i jednu važnu preporuku: da mediji izrade sopstvena pravila u kojima će navesti način i obim korišćenja svojih medijskih sadržaja. Ovakva pravila najčešće sadrže način naznačenja izvora odakle je sadržaj prenet (po pravilu linkovanje i naznačenje naziva medija i njegove internetske stranice), format u kojem se takvi sadržaji prenose, naznaku o tome da li se mogu prenositi celokupni sadržaji ili njihovi delovi, eventualnu naknadu za prenošenje sadržaja i pravila o višestrukome prenosu sadržaja. Ako su novinari i mediji konsultovali i poštovali ta pravila korišćenja, smatraće se da su pribavili prethodnu saglasnost za objavljivanje. Ipak, čak i u tom slučaju se mora voditi računa o moralnim pravima autora.

Od 70 medija koje smo istraživali, može se videti da 33 onlajn medija ima jasna pravila, dok 37 medija nema nikakva pravila korišćenja medijskih sadržaja. Ovaj procenat je prilično visok i postoji nekoliko vidljivih trendova.

Od ukupnog broja medija sa pravilima korišćenja sadržaja, 22 onlajn medija zabranjuje neovlašćeno korišćenje bilo kog dela portala **bez dozvole vlasnika autorskih prava**, što bi značilo da svako preuzimanje bilo kog sadržaja bez prethodne dozvole onlajn medija predstavlja kršenje njihovih pravila korišćenja. Po samom broju medija, može se zaključiti da ovaj trend prevladava, iako je on diskutabilan sa aspekta Zakona o autorskom i srodnim pravima, na koje se poziva i sam Kodeks, kao i sa aspekta Smernica za primenu kodeksa u onlajn okruženju.

Ostalih 11 onlajn medija dozvoljava re-objavljivanje sopstvenog sadržaja i tu se mogu uočiti dva pravca. Polovina ovih medija ima jasna pravila u kojima opredeljuje da je bez dozvole moguće objavljivanje sadržaja sa njihovog medija ukoliko se prihvate određeni

# PRAVILA KORIŠĆENJA MEDIJSKIH SADRŽAJA BORBA ZA ORIGINALNU INFORMACIJU



DA LI LAKOĆA KOPIRANJA  
OPRAVDAVA PREUZIMANJE TUĐEG  
SADRŽAJA?

## PRAVILA KORIŠĆENJA MEDIJSKIH SADRŽAJA



IMA PRAVILA

33

021.rs	Moj Bečej
Alo	Mondo
B92	N1
Blic	NIN
Bor 030	Noizz
CINS	Pančevac
Forum Info	Politika
GM info	Pištaljka
IST Media	RTS
Javno	SOinfo
JugMedia	Srbija Danas
Južne vesti	Telegraf
Krik	Temerin info
Krusevac Press	Večernje novosti
Kurir	Vice
Magyar Szo	Vreme
Media reform	



NEMA PRAVILA

37

013 Info	Moj Novi Sad
24 sata	Nova naša reč
Agrosmart	NS reporter
Autonomija	Ozon press
Bečejski mozaik	Palanacke online
Borski Ned. Problem	Peščanik
Cenzolovka	Podrinske
Danas	Reč naroda
Espresso	JUGPRESS
Insajder	Roma World
Istinomer	Somborske novine
Kragujevačke	Sremske Novine
Krug	Subotičke novine
Kruševac grad	Televizija Jasenica
List Zrenjanin	Titulli
Lozničke novosti	Topličke vesti
Magločistač	Užička nedelja
Medija Centar Bor	Čačanski glas
Mingl	

22

onlajn medija poseduje pravila kojim  
se zabranjuje neovlašćeno korišćenje  
bilo kog dela portala bez dozvole  
vlasnika autorskih prava

uslovi. Većina uslova je ista - može se preuzeti ceo tekst ili određeni broj karaktera, 150 najčešće, a ukoliko se preuzima fotografija mora biti u manjoj rezoluciji (koja je određena pravilima), izvor se jasno mora naznačiti i mora se navesti link koji vodi ka preuzetom tekstu. Neki od medija takođe navode da se naslov mora preuzeti u celini.

Druga polovina medija dozvoljava objavljivanje bez dozvole uz navođenje izvora i/ili linka. Ovaj pristup je jako otvoren i dozvoljava svim zainteresovanim licima da preuzmu sadržaj, što je značajno sa aspekta informisanja o pitanjima od javnog interesa. Ono što se na ovom primeru može videti je da su među njima i dva istraživačka medija koja ulažu jako velike resurse da bi proizveli određeni sadržaj: svaki tekst istraživačkog medija zahteva duže vreme, velike resurse i ogroman trud. Ovaj trend se može opisati i činjenicom da je biznis model istraživačkih portala zasnovan na potpuno drugom modelu, za razliku od tradicionalnih medija koji se zasnivaju na klasičnim modelima finansiranja.

Zanimljivo je i da u 10 onlajn medija (B92, Bor030, CINS, Forum Info, Mondo, N1, Politika, Srbija Danas, Telegraf, Vice) postoji napomena da će, ukoliko neko lice smatra da je onlajn medij povredio njegova autorska prava i ukoliko se dokaže istinitost te tvrdnje, sadržaj odmah biti uklonjen. Ovo je napredno pravilo, jer mediji, pa i oni profesionalni i odgovorni, prave greške.

Ono što je najvažnije podvući u ovom istraživanju je da postoje određeni izuzeci kada je moguće objavljivati sadržaj bez prethodne dozvole autora/medija, naravno uz poštovanje autorstva, što se ne navodi u većini pravila preuzimanja medijskih sadržaja koje imaju gore navedeni mediji. Na taj način se stvara slika da se nijedan sadržaj ni pod kojim uslovima ne može preneti uz poštovanje pravila autorstva.

Zakon o autorskim i srodnim pravima takođe reguliše ovu temu, ali mi bismo se posebno osvrnuli na Smernice za primenu Kodeksa u onlajn okruženju koje ove izuzetke navode i dodatno razrađuju u glavi IX Poštovanje autorstva:

- **Pravo citiranja.** Kratki odlomci objavljenog autorskog dela mogu se slobodno objavljivati ako su integrisani u originalno delo, uz jasnu naznaku da se radi o citatu, kao i naznaku medija koji je objavio autorsko delo (po pravilu, linkovanjem na konkretno autorsko delo, naznakom imena medija i njegove interetske stranice) i autora dela koje se citira.
- **Objavljivanje primeraka objavljenih autorskih dela koja se javljaju kao sastavni deo tekućeg događaja.** U okviru izveštavanja javnosti o tekućem događaju, u obimu koji odgovara svrsi i načinu izveštavanja o tekućem događaju, dozvoljeno je bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade objavljivanje autorskih dela koja su sastavni deo tekućeg događaja o kome se izveštava. Ovo ograničenje odnosi se, po pravilu, samo na situaciju kada se autorsko delo uzgredno nađe u medijskom izveštaju u kontekstu izveštavanja, na primer, u medijskom izveštaju o požaru kada se u kadru nađe logo neke kompanije, ili kada se javnost izveštava o izložbi umetničke fotografije. I u ovoj situaciji treba obavezno naznačiti autora i poštovati druga moralna prava autora.
- **Slobodno korišćenje dnevnih informacija i vesti koje imaju prirodu novinskog izveštaja.** Faktografski izveštaji kojima se javnost informiše o dnevnim događajima ne podležu obavezi pribavljanja prethodne saglasnosti i plaćanja autorske naknade. U objavljivanju ovakvih izveštaja treba praviti jasnu razliku između dnevnih faktografskih izveštaja (na koje se ovaj izuzetak odnosi) i drugih tekstova (koji ne potpadaju pod ograničenje autorskog prava). Na primer, izveštaj o poseti visokog stranog zvaničnika koji prenosi samo činjenice (kad je doputovao, s kim treba da se sastane, koja je svrha posete i sl) može se slobodno prenositi, dok analitički prikaz posete stranog zvaničnika ne potpada pod ovaj izuzetak (za njegovo prenošenje je neophodno tražiti saglasnost medija ili konsultovanje Pravila korišćenja medijskih sadržaja, ako ih konkretni medij ima). U primeni ovog izuzetka takođe treba obavezno naznačiti autora i poštovati druga moralna prava autora.

Od posebne važnosti je da onlajn mediji budu svesni da se određeni sadržaji, kao što su dnevne informacije i izveštaji mogu prenositi bez izričite dozvole autora/medija i da to uvrste u svoja pravila korišćenja medijskih sadržaja, jer će na taj način mnogo lakše moći da poštuju svoj i tuđ rad. Naravno, određeni sadržaji ne spadaju u navedene kategorije i za to je potrebna posebna dozvola autora.

## ZAKLJUČAK

Na osnovu prikupljenih informacija i urađene analize mogu se videti određeni trendovi u onlajn medijima u vezi sa komentarima i preuzimanjem tuđih medijskih sadržaja. Onlajn mediji su pod stalnim pritiscima konkurencije i finansija i mnogi od njih nemaju resurse da u punoj meri kontrolišu komentare korisnika i prenošenje njihovih sadržaja u drugim medijima. Ovi procesi treba da se usklade sa mogućnostima, a jedna od ključnih stvari je postojanje jasnih i nedvosmislenih pravila koja su odmah vidljiva i pristupačna.

Naravno, svaki onlajn medij treba da odredi pravila prema svojim mogućnostima i uređivačkoj politici i jasno obavesti čitaoce i ostale na koji način treba da postupaju. Takođe, sami onlajn mediji će tokom njihove implementacije imati priliku da vide da li su pravila u potpunosti primenjiva i da li nešto treba promeniti. Iskustvo iz svakodnevne prakse medija je neprocenjivo i upravo u skladu sa tim i treba da koriste i prilagođavaju pravila. Radi lakše primene ovakvih pravila, pripremili smo i opšte modele Pravila komentariisanja i Pravila korišćenja medijskih sadržaja, koje možete prilagoditi svojim potrebama i objaviti na sajtu vašeg onlajn medija.

# PRIRUČNIK ZA PRILAGOĐAVANJE PRAVILA POTREBAMA ONLAJN MEDIJA

- 16 PRAVILA KOMENTARISANJA
- 22 PRAVILA KORIŠĆENJA MEDIJSKIH SADRŽAJA



## PRAVILA KOMENTARISANJA

### Osnovni modeli upravljanja komentarima

Da li su vesti i komentari delovi iste celine ili ih treba posmatrati zasebno? Da li i komentare korisnika treba obuhvatiti uređivačkom politikom medija?

Dešava se da očekivanja čitalaca od onlajn komentara, čija je suština da omogući da se i njihovo mišljenje čuje, često nisu ispunjena upravo zbog osećaja da postoji neka vrsta kontrole, jer moderator na kraju odlučuju čiji će komentar biti objavljen. S druge strane, novinari trpe pritisak javnog mnjenja, a profesionalni standardi u velikoj meri variraju. Kako bi se postigao konsenzus obe strane (čitalaca i medija) u vezi sa objavljivanjem komentara na informativnim portalima, neophodno je razmotriti više mogućnosti, jer za sada ne postoji jedinstveno rešenje. Prvenstveno, treba napraviti razliku između premoderacije i postmoderacije komentara čitalaca.

Premoderacija podrazumeva da moderator pročitava sve pristigle komentare pre objavljivanja i objavljuje samo one komentare za koje smatra da su u skladu sa uređivačkom politikom, pravilima komentarisanja i zakonom. Ovakav način uređivanja komentara pre njihovog objavljivanja može se izjednačiti sa uredničkom odgovornošću. Stoga, ukoliko medij vrši premoderaciju komentara, onda mora biti i odgovoran za taj sadržaj jer je imao potpunu kontrolu nad izborom informacija koje će da objavi.

Kada govorimo o principu postmoderacije, medij u ovom slučaju automatski objavljuje sve komentare koje pošalju čitaoci, bez ikakvog prethodnog čitanja i proveravanja. Do uklanjanja komentara dolazi naknadno, po eventualnom obaveštenju od strane trećih lica, odnosno ako moderator na drugi način saznaju da je sporni komentar postavljen.

#### Premoderacija

Svi komentari na veb sajtu se pregledaju pre objavljivanja. Objavljuju se samo komentari koji su, prema proceni moderatora, u skladu sa zakonom, pravilima komentarisanja i/ili uređivačkom politikom sajta.

## Postmoderacija

Svi komentari na vebsajtu se objavljuju odmah po postavljanju, bez prethodnog odobravanja. Komentari mogu biti naknadno uklonjeni po saznanju, ukoliko moderatori procene da nisu u skladu sa zakonom, pravilima komentarisanja i/ili uređivačkom politikom sajta.

## PREMODERACIJA

Medijske kuće su premoderacijom jednostavno prenele stari koncept uređivačke politike u digitalno okruženje. Na ispitanih 70 uglavnom se primenjuje pravilo premoderacije, što znači da postoji moderatorski tim koji nadgleda sadržaje koje kreiraju treća lica (npr. komentare posetilaca) kako bi se utvrdilo da li su u skladu sa zakonom, pravilima sajta i uređivačkom politikom. Prilikom nadgledanja komentara moderatori donose odluku koji komentar će biti objavljen, a koji neće.

Mediji načelno tvrde da im je cilj da postanu platforme slobode govora i u onlajn okruženju, ali u praksi sloboda izražavanja na njihovim sajtovima može biti znatno ograničena iz brojnih razloga. S obzirom na način na koji se radi premoderacija, navešćemo neke od najčešće razmatranih problema.

Problemi koji se javljaju kod premoderacije komentara:

- *Moderacija može da bude nedosledna, ali i nedovoljno kvalitetna zbog ograničenih resursa. Ne znamo ko se bavi moderacijom i da li su oni zaista kompetentni da „cenzurišu”, tj. da odlučuju o neobjavlivanju navodno neprikladnih sadržaja;*
- *Ne zna se koji su principi premoderacije, kao i koja konkretna vrednost se štiti u svakom pojedinačnom slučaju. Da li se štiti sadržaj, kontekst ili određene vrednosti, poput zaštite ličnih prava ili zabrane govora mržnje? Premoderacija se delom sprovodi zbog mogućih pravnih posledica, a u većoj meri zbog uređivačke politike medija, pa čak i želje da se utiče na debatu u digitalnom okruženju. Uključivanje novinara u moderatorske timove bi imalo efekta, ali se čini da je organizaciono i finansijski zahtevno;*
- *Ne možemo da budemo sigurni da je ova vrsta „cenzure” legitimna, jer nemamo transparentne izveštaje o efektima premoderacije;*

- *Ne znamo koliko sadržaja/komentara ostane neobjavljeno;*
- *Ne postoji pravo na odgovor i pravo na žalbu zbog uklanjanja sadržaja;*
- *Sprovođenje uredničke kontrole nad komentarima se potencijalno koristi kako bi se uticalo na javno mnjenje i nametala uređivačka politika nad sadržajem koji predstavlja „glas naroda” (vox populi);*
- *Ako vrši premoderaciju, medij je u potpunosti odgovoran za sadržaj objavljenih komentara.*

Iako ima prednosti, premoderacija kao model za regulisanje sadržaja u formi u kojoj je danas poznajemo predstavlja rešenje koje postavlja nekoliko pitanja. Postoji velika mogućnost da se ugrozi sloboda izražavanja komentatora, podstiče proizvoljna cenzura na internetu i daju se široka ovlašćenja urednicima i moderatorima. Ipak, ukoliko se onlajn medij odluči za premoderaciju, neophodno bi bilo pored postojeće prakse uvesti i pravila transparentnosti i odgovornosti moderatora.

Kako bismo omogućili slobodnije formiranje javnog mnjenja, čemu bi doprinosili svi članovi zainteresovane zajednice, dužni smo da sagledamo i model postmoderacije, u skladu sa svim njenim prednostima i manama, kako bi se došlo do najboljeg modela upravljanja sadržajem trećih lica.

## POSTMODERACIJA

Pre nego što objasnimo koncept postmoderacije, podsećamo da većina onlajn medija u Srbiji radi premoderaciju komentara čitalaca. Ukoliko se kao model odabere postmoderacija, svi komentari se automatski objavljuju na sajtu, i prethodno se ne obavlja nikakva selekcija, niti je sam onlajn medij upoznat sa sadržinom komentara pre nego što se objave.

Postmoderacija se zasniva na odredbama [Direktive Evropske unije o elektronskoj trgovini 2000/31/EC](#), koja je sastavni deo nacionalnog prava svih država članica EU, ali i zemalja koje su u procesu pristupanja, kao što je Srbija (kod nas su njene odredbe inkor-

porirane u [Zakon o elektronskoj trgovini](#)). Prema Direktivi, internet posrednik ne može biti odgovoran za sadržaj korisnika njegovih usluga, osim ako nisu ispunjeni određeni uslovi. Međutim, pitanje postmoderacije još uvek nije precizno definisano postojećim regulatornim okvirom, što stvara izvesne nedoumice u primeni regulative i na onlajn medije, tj. u vezi sa tim da li se i oni mogu smatrati internet posrednikom.

Prednosti postmoderacije:

- Optimizovane procedure upravljanja sadržajima;
- Uvođenje manjeg broja kompetentnijih moderatora;
- Smanjenje troškova.

Da bi postmoderacija bila efkasnija i u skladu sa propisima koji uređuju objavljivanje sadržaja, neophodno je razmotriti dodatne korake. Trebalo bi pružiti šansu i članovima onlajn zajednice da se uključe u regulisanje komentara. Za nezakonit i neprimeren sadržaj bi trebalo razviti procedure za uklanjanje sadržaja po prijavi zainteresovanih lica. U okviru pravila komentarisanja na samom sajtu treba da postoje jasne smernice na koji način i kada će komentari biti uklonjeni po prijavi.

Postupak postmoderacije se dodatno može poboljšati na nekoliko načina:

- Razvojem brzog, efikasnog i jednostavnog sistema za prijavljivanje problematičnih komentara;
- Automatskim filtriranjem problematičnih reči - ovim pristupom se preterano ograničava sloboda izražavanja i sloboda pristupa informacijama, ali ga je moguće primeniti na spam komentare i automatizovane komentare botova. Ipak, kao rešenje se mogu uzeti liste problematičnih reči koje su otvorene i podložne uticaju zajednice korisnika koja se okuplja oko određenog portala, čime bi se obezbedile transparentnost i predvidljivost procesa moderacije;
- Pregledanjem komentara što je brže moguće, u skladu sa resursima, posebno kada je reč o tekstovima koji podstiču veliki broj

komentara i interakcija. Na taj način se mogu otkriti i ukloniti komentari koji su očigledno problematični;

- Mogućnošću zatvaranja komentara kada se proceni da tema može izazvati raspravu koja ne može biti uspešno moderisana.

Zbog velikog broja komentara koji se postavljaju na pojedine portale i činjenice da mnoge redakcije ne mogu da priušte dovoljan broj moderatora koji će samo motriti na komentare, kao rešenje može da se razmotri i **korišćenje platformi za komentarisanje (3rd party commenting platforms)** kao što su **Disqus**, **IntenseDebate** ili **Livefyre**. Svaka od ovih platformi ima brojne funkcije koje mogu znatno da olakšaju posao moderatorima, a njihovo korišćenje je jednostavno. Naročito važna funkcija je mogućnost da korisnici označe („flag“) komentare koje smatraju neprihvatljivim. Naravno da ni ove platforme ne pružaju potpunu zaštitu od zloupotrebe komentarisanja, ali su dobre kao početna tačka za uspostavljanje sistema za komentare koji će u većoj meri poštovati slobodu izražavanja.

Za više informacija o pitanju uređivanja onlajn komentara, pogledajte vodič SHARE Fondacije:

**Dobre prakse i regulatorni modeli za odgovorno objavljivanje onlajn komentara**

## MODELI PRAVILA

Kako bismo bolje pojasnili osnovne principe premoderacije i postmoderacije, u nastavku predstavljamo konkretne predloge i osnove mogućih pravila komentarisanja. Sledeći modeli mogu da posluže kao osnova za izradu pravila komentarisanja i mogu se dalje prilagođavati i razraditi prema potrebama samih medija.

### PREMODERACIJA:

Predlažemo da osnovne informacije o pravilima komentarisanja budu dostupne korisniku i vidljive prilikom ostavljanja komentara, na mestu koje dozvoljavaju tehničke mogućnosti sajta onlajn medija. Takođe, pored predloga iz modela *“Prikaz pravila u okviru sekcije za komentare (osnovni principi)”*, koji je namenjen za prikazivanje na samim sekcijama za komentarisanje, bilo bi dobro dodati i *“Pri-*

*kaz pravila u okviru Uslova korišćenja sajta (razrađeni principi)” tj. detaljnija pravila koja se nalaze u Uslovima korišćenja onlajn medija i svoje korisnike uputiti na njih:*

## MODEL

### **Prikaz pravila u okviru sekcije za komentare (osnovni principi):**

- Redakcija (*uneti naziv onlajn medija*) koristi premoderaciju kao model komentarisanja i zato vas molimo za malo strpljenja jer komentare, pre objavljivanja, moraju da odobrenenaši moderatori.
- Molimo vas da ne zloupotrebljavate pravo na slobodno izražavanje i da vaša mišljenja budu primerena i kulturna. Više o tome šta je strogo zabranjeno možete pronaći u Uslovima korišćenja, odeljak Komentari (link).
- Mišljenja izneta u komentarima predstavljaju vaše privatno mišljenje i ne odražavaju stavove redakcije.
- Molimo Vas da vodite računa o pravopisu, dužini komentara i da komentare ne pišete velikim slovima.
- Ukoliko želite opširno da polemišete predložemo vam da nam se javite na mail:
- Hvala na razumevanju!

### **Prikaz pravila u okviru Uslova korišćenja sajta (razrađeni principi):**

Poštovani čitaoci, pre slanja komentara, molimo vas da pridržavate sledećih pravila:

Redakcija (*uneti naziv onlajn medija*) koristi premoderaciju i zadržava pravo izbora, brisanja i modifikacije komentara koji će biti objavljeni.

Komentari ne predstavljaju stavove redakcije (*uneti naziv onlajn medija*), već privatno mišljenje autora komentara. (*uneti naziv onlajn medija*) zadržava pravo da, bez prethodnog obaveštavanja, u svakom trenutku i po sopstvenom nahođenju, ukloni ili onemogućí

pristup bilo kom sadržaju i nalogu za koji se utvrdi da predstavlja kršenje pravila ili da je na drugi način štetan za (*uneti naziv onlajn medija*).

Molimo vas da vodite računa o pravopisu, dužini komentara i da komentare ne pišete velikim slovima.

Korisnicima (*uneti naziv onlajn medija*) je strogo zabranjeno:

- objavljivanje, slanje i razmena informacija koji krše postojeće nacionalno i/ili međunarodno pravo, sadržaja koji je uvredljiv, vulgaran, preteći, rasistički ili šovinistički, kao i sadržaja koji je štetan na bilo koji drugi način
- objavljivanje, slanje i razmena informacija kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne orijentacije
- objavljivanje, slanje i razmena informacija koje sadrže govor mržnje, psovke, uvrede, klevetnički ili pornografski sadržaj
- informacije koje se odnose na eventualne greške ili na uređivačku politiku takođe neće biti objavljene. Ukoliko želite da nam ukažete na određene propuste ili izrazite neslaganje sa uređivačkom politikom, predlažemo vam da nam se javite na mail: (*uneti mail onlajn medija*)
- objavljivanje, slanje i razmena informacija za koje posetilac zna ili pretpostavlja da su lažne, a čije bi korišćenje moglo da nanese štetu drugim korisnicima
- objavljivanje, slanje i razmena informacija kojima se krši pravo na privatnost bilo kog lica, kao i prikupljanje, čuvanje i objavljivanje podataka o ličnosti bilo kog lica.
- objavljivanje, slanje i razmena informacija koji su zaštićeni autorskim pravom, žigom, poslovnom tajnom ili drugim pravom intelektualne svojine
- objavljivanje, slanje i razmena neželjenih sadržaja korisnicima bez njihovog pristanka ili traženja, ili putem obmane
- svesno objavljivanje, slanje i razmena sadržaja koji sadrže vi-

ruse ili slične programe napravljene u svrhu uništavanja ili ograničavanja rada bilo kojeg kompjuterskog softvera i/ili hardvera i telekomunikacione opreme

## POSTMODERACIJA:

Predlažemo da osnovne informacije o pravilima komentarisanja budu dostupne korisniku i vidljive prilikom ostavljanja komentara, na mestu koje dozvoljavaju tehničke mogućnosti sajta onlajn medija. Takođe, pored predloga iz modela *“Prikaz pravila u okviru sekcije za komentare (osnovni principi)”*, koji je namenjen za prikazivanje na samim sekcijama za komentarisanje, bilo bi dobro dodati i *“Prikaz pravila u okviru Uslova korišćenja sajta (razrađeni principi)”* tj. detaljnija pravila koja se nalaze u Uslovima korišćenja onlajn medija i svoje korisnike uputiti na njih:

## MODEL

### Prikaz pravila u okviru sekcije za komentare (osnovni principi)

- Redakcija (*uneti naziv onlajn medija*) koristi postmoderaciju kao model komentarisanja i stoga će vaši komentari biti automatski objavljeni po postavljanju.
- **Ukoliko smatrate da bilo koji komentar krši pravila komentarisanja (*uneti naziv onlajn medija*) molimo vas da nam prijavite takve komentare klikom na dugme “Prijavi” u okviru polja za komentar ili na mail: (*uneti mail onlajn medija*). Moderatoru će u najkraćem mogućem roku pregledati prijavljene komentare i ukloniti one za koje se utvrdi da krše pravila komentarisanja.**
- Molimo vas da ne zloupotrebljavate pravo na slobodno izražavanje i da vaša mišljenja budu primerena i kulturna. Više o tome šta je strogo zabranjeno možete pronaći u Uslovima korišćenja, odeljak Komentari (*uneti link*).
- Mišljenja izneta u komentarima predstavljaju vaše privatno mišljenje i ne odražavaju stavove redakcije.
- Molimo Vas da vodite računa o pravopisu, dužini komentara i da komentare ne pišete velikim slovima.



- Ukoliko želite opširno da polemišete predložimo vam da nam se javite na mail:
- Hvala na razumevanju!

## **Prikaz pravila u okviru Uslova korišćenja sajta (razrađeni principi):**

Poštovani čitaoci, pre slanja komentara, molimo vas da pridržavate sledećih pravila:

Redakcija (*uneti naziv onlajn medija*) koristi postmoderaciju i stoga će vaši komentari biti automatski objavljeni po postavljanju. Ukoliko smatrate da bilo koji komentar krši pravila komentaranja (*uneti naziv onlajn medija*) molimo vas da komentar klikom na dugme "Prijavi" u okviru polja za komentar ili na mail: (*uneti mail onlajn medija*).

Komentari ne predstavljaju stavove redakcije (*uneti naziv onlajn medija*), već privatno mišljenje autora komentara. Molimo Vas da vodite računa o pravopisu, dužini komentara i da komentare ne pišete velikim slovima.

Korisnicima (*uneti naziv onlajn medija*) je strogo zabranjeno:

- objavljivanje, slanje i razmena informacija koji krše postojeće nacionalno i/ili međunarodno pravo, sadržaja koji je uvredljiv, vulgaran, preteći, rasistički ili šoviniistički, kao i sadržaja koji je štetan na bilo koji drugi način
- objavljivanje, slanje i razmena informacija kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne orijentacije
- objavljivanje, slanje i razmena informacija koji sadrže govor mržnje, psovke, uvrede, klevetnički ili pornografski sadržaj
- informacije koje se odnose na eventualne greške ili na uređivačku politiku takođe neće biti objavljene. Ukoliko želite da nam ukažete na određene propuste ili izrazite neslaganje sa uređivačkom politikom, predložimo vam da nam se javite na mail: (*uneti mail onlajn medija*)

- objavljivanje, slanje i razmena informacija za koje posetilac zna ili pretpostavlja da su lažne, a čije bi korišćenje moglo da nanese štetu drugim korisnicima
- objavljivanje, slanje i razmena informacija kojima se krši pravo na privatnost bilo kog lica, kao i prikupljanje, čuvanje i objavljivanje podataka o ličnosti bilo kog lica.
- objavljivanje, slanje i razmena informacija koji su zaštićeni autorskim pravom, žigom, poslovnom tajnom ili drugim pravom intelektualne svojine
- objavljivanje, slanje i razmena neželjenih sadržaja korisnicima bez njihovog pristanka ili traženja, ili putem obmane
- svesno objavljivanje, slanje i razmena sadržaja koji sadrže virusne ili slične programe napravljene u svrhu uništavanja ili ograničavanja rada bilo kojeg kompjuterskog softvera i/ili hardvera i telekomunikacione opreme

## **PRAVILA KORIŠĆENJA MEDIJSKIH SADRŽAJA**

Kodeks novinara Srbije u glavi IX (Poštovanje autorstva) primarno reguliše ovo pitanje tako što se poziva na vazeće zakonodavstvo o zaštiti autorskih prava. Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju su dodatno razradile ovu temu u odeljku "Poštovanje autorstva", jer je ovo pitanje od izuzetnog značaja i uvek aktuelno. Osnovni princip je jasan - autorstvo kolega novinara treba da se poštuje u svakom pojedinačnom slučaju. U praksi su, međutim, stvari nešto drugačije i prilikom preuzimanja sadržaja dolazi do brojnih problema.

U zavisnosti od tržišne pozicije onlajn medija, redakcija može imati "čvršće" ili "mekše" poglede na to pod kojim uslovima drugi mogu da preuzimaju sadržaje koje taj medij objavljuje. Recimo, istraživački portali koji mnogo vremena i resursa ulažu u svoje tekstove mogu biti spremniji da dozvole objavljivanje u drugim medijima, kako bi priča dospela do većeg broja ljudi. Bez obzira na razloge i uslove reobjavlivanja, osnovne obaveze su saglasnost medija ili samog autora, kao i naznačenje autora. U digitalnom okruženju kopiranje sadržaja je jednostavno, ali je takođe jednostavno utvrđi-

ti i naznačiti autora medijskog sadržaja i linkovati ka originalnom sajtu, ukoliko to pravila korišćenja sadržaja postavljaju kao uslov.

Zakonska definicija (Član 43 Zakona o autorskom i srodnim pravima) navodi da je dozvoljeno, u okviru izveštavanja javnosti putem štampe, radija, televizije i drugih medija o tekućim događajima, u obimu koji odgovara svrsi i načinu izveštavanja o tekućem događaju, **bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade**, koristiti objavljenih dela koja su sastavni deo događaja o kome se javnost izveštava, kratki izvodi ili sažeci iz novinskih i sličnih članaka u pregledima štampe, politički, verski i drugi govori na javnim skupovima, dnevne informacije i vesti u vidu novinskog izveštaja. Ova odredba se primenjuje na sve oblike javnog saopštavanja spomenutih dela.

Potrebno je napomenuti da delo sme da se iskorišćava samo u obimu koji odgovara svrsi i načinu izveštavanja o tekućem događaju. Dozvoljeni načini korišćenja obuhvataju umnožavanje primeraka već objavljenih dela, kada su sastavni deo tekućeg događaja o kome se javnost izveštava; pripremanje i umnožavanje kratkih izvoda ili sažetaka iz novinskih i drugih sličnih članaka, kada se koriste u pregledima štampe; umnožavanje političkih, verskih i drugih govora održanih na javnim skupovima, u državnim organima itd. Korišćenje dnevnih informacija i vesti koje imaju prirodu novinskog izveštaja je slobodno.

#### **NAPOMENA:**

*U slučaju bilo kog javnog saopštavanja objavljenih dela, kratkih izvoda ili sažetaka iz novinskih i drugih članaka, političkih, verskih i drugih govora, dnevnih informacija i vesti, onaj ko saopštava delo mora se ponašati u skladu sa svim pravilima vezanim za zakonska ograničenja dela, ako delo želi da koristi bez dozvole autora i bez plaćanja naknade.*

*Akcentat ovog ograničenja, koje je regulisano i članom 10bis(2) Bernske konvencije, leži na slobodnom protoku informacija koje su trenutno aktuelne, dakle ne starih vesti.*

*Definicija medija data je u Zakonu o javnom informisanju i medijima (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016*

- *autentično tumačenje*), prema kojoj se medijima smatraju samo sredstva informisanja upisana u Registar medija koji vodi Agencija za privredne registre.

Brojni su izuzeci za korišćenje autorskih dela bez naknade i dozvole autora i često nije jednostavno protumačiti zakonske odredbe koje ih opisuju. Imajući u vidu brzinu razmene informacija u digitalnom okruženju i karakteristike remiks kulture koja preovladava na internetu, pojedini izuzeci mogu dovesti do zabune. U nekim slučajevima korisnici teško mogu da utvrde koji od izuzetaka pruža mogućnost slobodne upotrebe nekog autorskog dela - na primer, da li se parodija može koristiti i u edukativne svrhe.

Srbiji predstoji reforma standarda autorskih prava u okviru procesa pridruživanja Evropskoj uniji, u kojoj je u toku reforma ove oblasti, što može otvoriti prostor za uvođenje novih izuzetaka ili sužavanje postojećih.

Složena oblast koja prolazi kroz značajne promene otvara mnoge rizične situacije za neupućenog korisnika. Prilikom komercijalne upotrebe autorskih dela treba biti naročito obazriv.

Kao poučan primer mogu poslužiti tužbe za povredu autorskih prava protiv pojedinih domaćih medija, zbog korišćenja fotografija bez dozvole. Problem je stigao i do parlamenta u vidu **predloga autentičnog tumačenja** prema kom se „rutinske” fotografije više ne bi smatrale autorskim delom, te za njihovo korišćenje ne bi bila potrebna dozvola i naknada. Predlog, srećom, **nije usvojen**.

Osetljiva ravnoteža između interesa svih građana da slobodno učestvuju u razmeni informacija, s jedne, i zaštite imovinskih i moralnih prava stvaralaca autorskih dela, s druge strane, predstavlja ogledalo razvoja jednog društva. Uz nešto više znanja o ovoj dinamici, prava i slobode svakog od nas biće sigurniji.

Za više informacija o pitanjima preuzimanja medijskih sadržaja i autorskih prava, konsultujte vodič SHARE Fondacije i praktičan online alat koji vam može razjasniti nedoumice:

**Vodič o autorskim pravima: slobodna upotreba autorskih dela**  
**Kalkulator autorskih prava**

## MODELI PRAVILA:

Sledeći modeli mogu da posluže kao osnova za izradu pravila korišćenja medijskih sadržaja i mogu se dalje prilagođavati i razraditi prema potrebama samih medija. Predlažemo da osnovne informacije, ili link ka pravilima preuzimanja, budu dostupne korisniku i vidljive prilikom čitanja teksta, na mestu koje dozvoljavaju tehničke mogućnosti sajta onlajn medija. Kao primer mogućih pravila za preuzimanje sadržaja, u nastavku predstavljamo tri modela:

### PREUZIMANJE SADRŽAJA ISKLJUČIVO UZ DOZVOLU

- Medij polaže autorska prava na sve svoje sadržaje (tekstualne, vizuelne i audio materijale, baze podataka, programski kod).
- Korišćenje sadržaja ili delova sadržaja sa našeg portala koji su označeni isključivo kao naši **nije slobodno**. Ukoliko želite da koristite bilo koji sadržaj, molimo vas da nam se obratite putem mail-a: (*uneti mail onlajn medija*) i zatražite dozvolu.
- Neovlašćeno korišćenje bilo kog dela portala smatraće se kršenjem autorskih prava medija ili autora i bićemo primorani da zaštitimo svoja prava.
- Ukoliko smatrate da smo mi povredili vaša autorska prava, molimo vas da nas o tome odmah obavestite. Odmah ćemo razmotriti slučaj i, ukoliko dokažete da je došlo do povrede, automatski ćemo ukloniti sadržaj.

### SLOBODNO PREUZIMANJE SADRŽAJA BEZ DOZVOLE

- Medij polaže autorska prava na sve svoje sadržaje (tekstualne, vizuelne i audio materijale, baze podataka, programski kod).
- Korišćenje sadržaja ili delova sadržaja sa našeg portala koji su označeni isključivo kao naši **slobodno je**, uz obavezno navođenje izvora, pojedinačno autora i medija, i linkovanje ka portalu (*uneti naziv onlajn medija*).
- Neovlašćeno korišćenje bilo kog dela portala smatraće se kršenjem autorskih prava portala ili autora i bićemo primorani da zaštitimo svoja prava.

- Ukoliko smatrate da smo mi povredili vaša autorska prava, molimo vas da nas o tome odmah obavestite. Odmah razmotriti slučaj i, ukoliko dokažete da je došlo do povrede, automatski ćemo ukloniti sadržaj.

## **SLOBODNO PREUZIMANJE SADRŽAJA BEZ DOZVOLE POD ODREĐENIM USLOVIMA**

- Medij polaže autorska prava na sve svoje sadržaje (tekstualne, vizuelne i audio materijale, baze podataka, programski kod).
- Korišćenje sadržaja ili delova sadržaja sa našeg portala koji su označeni isključivo kao naši **slobodno je**, uz obavezno poštovanje sledećih pravila:
  - \* Preuzimanje maksimalno \_\_\_ prvih karaktera iz teksta
  - \* Preuzimanje jedne fotografije (prikazana u dimenzijama \_x\_ piksela)
  - \* Preuzimanje naslova u potpunosti
  - \* Navođenje izvora, pojedinačno autora i medija
  - \* Linkovanje ka prenesenom tekstu na našem sajtu na samom početku ili na samom kraju prenesenog teksta.
- Neovlašćeno korišćenje bilo kog dela portala, koje nije u skladu sa prethodno navedenim, smatraće se kršenjem autorskih prava portala ili autora i bićemo primorani da zaštitimo svoja prava.
- Ukoliko smatrate da smo mi povredili vaša autorska prava, molimo vas da nas o tome odmah obavestite. Odmah ćemo razmotriti slučaj i, ukoliko dokažete da je došlo do povrede, automatski ćemo ukloniti sadržaj.

